

בית מרטין בובר – מרחב עולמי המקושר להפנהיים

מרטין בובר, סופר ידוע, פילוסוף דת יהודי, מפרש החסידות, פילוסוף הדיאלוג וסוציולוג של הקהילה, נולד בשנת 1878 בווינה ומוצאו במשפחה יהודית אמידה, שבה לא חווה חינוך יהודי קפדני; אף על פי כן, מנהגי היהדות נשמרו שם.

הקריירה שלו כמפרסם וכסופר מתחילה בשנת 1904, לאחר שלפני כן למד בווינה, בלייפציג ובברלין. אשתו פאולה תומכת בו בהשלמת כתביו. היא למדה גרמניסטיקה ומחברת רומנים וסיפורים תחת שם העט גאורג מונק.

לזוג בובר נולדים שני ילדים: אווה ורפאל. המשפחה הקטנה מתגוררת תחילה בדירת שכירות בברלין-צהלנדורף. אולם החיים בעיר הגדולה חדלים למצוא חן בעיני המשפחה לאחר עשר שנים, משום שכאן אין באפשרותה להגיע למנוחה. לכן, משנת 1915 מחפשים בית המוקף יותר בטבע, כדי שזוג הסופרים יוכל להמשיך ללא הפרעה את תשוקתו לכתיבה.

כאשר מרטין בובר שוהה בשנת 1915 במהלך מסע חופשה בלינדנפלס שבאודנוואלד, הוא מתאהב באזור. הבית בהפנהיים, בפינת רחוב ורלה, המשקיף אל החפיר, מציע למשפחה את כל מה שחיפשה. כך עוברת משפחת בובר בשנת 1916 מברלין להפנהיים.

אף שמציינים בבית בובר חגים יהודיים, מרטין בובר אינו חבר פעיל בקהילה היהודית. עם זאת, אומרים כי שם הוא היה "האדם [שהיה] זה שידע יותר מכולם על התרבות היהודית ועל ההיסטוריה היהודית". בזמן שמרטין בובר יושב לעיתים במשך כל היום בחדר העבודה שלו ועובד על כתביו, אשתו דואגת לחינוך הילדים, לא רק של אווה ורפאל, אלא גם מאוחר יותר לשתי הנכדות ברברה ויהודית.

משנת 1921 מרטין בובר פעיל בבית המדרש היהודי החופשי בפרנקפורט; בנוסף הוא מתחיל בשנת 1924 ללמד באוניברסיטת פרנקפורט. את 20 שנותיו בהפנהיים מגדיר בובר עצמו כ"שנים עתירות-ברכה". בשיא חייו כסופר הוא מחבר בשנת 1923 את יצירתו המפורסמת *אני ואתה*. בשנת 1925 הוא מתחיל, יחד עם פרנץ רוזנצוויג, לתרגם את התנ"ך לעברית לגרמנית. פרויקט זה הוא מביא לבדו לסיומו בשנת 1961, לאחר מות שותפו.

עם עליית הנאצים לשלטון משתנים חייה השלווים של משפחת בובר. את הפעולות האנטי-יהודיות, כגון חיפוש בית בלתי חוקי במרץ 1933, מתעד מרטין בובר

במכתבים. בשנת 1935 הופכת המשפחה לקורבן להפגנות נאציות, כאשר במשך פרק זמן של שבועיים, מדי בוקר בשעה 6, חולפים תלמידי בית הספר ליד בית בובר ומזמרים בקול רם: "כשזה יעלה דם היהודים מן הסכין...".

באותה שנה נתלה במהלך ביקור בבריכה של הנכדות ברברה ויהודית השלט "יהודים לא רצויים". אף שעל פי כן המציל והקופאי מנסים לשכנע את שתי הילדות הבוכות להישאר, משום שאין מדובר הרי באיסור, ברברה ויהודית נלקחות מיד על ידי עוזרת בית; את בריכת השחייה של הפנהיים הן לא דרכו עוד.

עקב הלחץ הגובר מהגרת המשפחה במרץ 1938 לארץ-ישראל – והיא אינה חוזרת עוד להפנהיים.

מרטין בובר מקבל משרת הוראה באוניברסיטה העברית בירושלים. בגיל 87 נפטר הפילוסוף בשנת 1965 בירושלים, מבלי שחדל אי פעם מתשוקתו העיקרית – התיווך בין יהודים לנוצרים.

בית המגורים של המשפחה בהפנהיים נהרס במהלך הפרעות של ליל הבדולח, לפני שבשנת 1941 הופקע בכפייה והועבר לבעלות מחוז ברגשטראסה. יוזמה אזרחית מהפנהיים מונעת בשנת 1976 את התכנון להרוס את הבית, ולאחר מכן הוא משוחזר ומועמד תחת הגנת שימור.

מאז 1979 משמש הבית, שבפינת החפיר ורחוב ורְלָה, כמזכירות הכללית של "המועצה הבינלאומית של נוצרים ויהודים", והוא מוכר הרבה מעבר להפנהיים כמקום של מידע ושל דיאלוג.

(טקסט מאת אמה דְקֶנְבֶךְ וג'וליה זְנָה, שתיהן בגרות 2023).